

Gids voor een schooldiagnose
Richtlijnen

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Coördinatie: Mara Ghidorzi - Afol Metropolitana

Tekst: Daniela Cherubini, Elisabetta Cibelli, Sveva Magaraggia

Wetenschappelijk toezicht: Sveva Magaraggia - Universiteit van Milaan Bicocca, Daniela Cherubini - Cà Foscari Universiteit van Venetië, Mara Ghidorzi - Afol Metropolitana

Bijdragen: Alessandra Folcio - Action Aid Italië - Maria Sole Piccioli, Action Aid Italië

Index

1. Inleiding	2
2. Verkennende fase: methodologie voor de focusgroep	5
2.1 Focusgroepen in YOUTHFORLOVE	6
2.2 Deelnemers	7
2.3 Zorgen voor een veilige omgeving	11
2.4 De rol van de begeleider	12
3. Praktische richtlijnen	14
3.1 Organisatie van een focusgroep	14
3.2 Analyseer en codeer de gegevens	15
Annex 1 Focusgroep voor leerlingen: een voorbeeld	17
Annex 2 Focusgroep voor leerkrachten: een voorbeeld	21
Bibliografie	25

1. Inleiding

Het **YOUTH FOR LOVE** project, gefinancierd door het commissariaat voor justitie en consumentenzaken van de EU, heeft als doel de ontwikkeling, implementatie en evaluatie van een geïntegreerd educatief programma in 12 secundaire scholen in 4 Europese landen - Italië, Roemenië, Griekenland en België - dat zal bijdragen aan de preventie en bestrijding van gendergerelateerd geweld onder tieners. Het programma ondersteunt leerlingen en schoolpersoneel in het begrijpen van de bestaande en onaanvaardbare gevolgen van gendergerelateerd geweld en de procedures die nodig zijn in deze gevallen

Op Europees niveau zal het project de volgende doelstellingen realiseren:

- ❖ **Educatieve tools en methodologieën** ter preventie en behandeling van gevallen van gendergerelateerd geweld in 12 Europese secundaire scholen;
- ❖ **Informer en sensibiliseren van 1,200 leerlingen** aan de hand van educatieve procedures rond gendergerelateerd geweld;
- ❖ **Opleiding en ondersteuning van 180 leerkrachten en schoolpersoneel** over gendergerelateerd geweld en hoe dit te voorkomen;
- ❖ **Communicatiecampagne die 2 miljoen jonge Europeanen aanspreekt en betreft** bij het thema van stereotypes en gendergerelateerd geweld, via een website en een online game.

Het projectnetwerk bestaat uit de volgende realiteiten van de Europese associatieve en trainingswereld: ActionAid Italy (Italië), ActionAid Hellas (Griekenland), UC Limburg (België), AFOL-Metropolitan Agency for Training, Orientation and Work (Italië) en CPE – Fundatia Centrul Partenariat Pentru Egalitate (Roemenië).

Deze toolkit ondersteunt leerkrachten en personeel in secundaire scholen die het educatieve Y4L programma wensen te implementeren, met een gebruiksvriendelijke gids waarin de verschillende stappen van de schooldiagnose worden beschreven, zodat verschillende educatieve interventiemethodes aangepast kunnen worden naar de specifieke context en noden van de school.

Met de diagnose kunnen de volgende gegevens en informatie verzameld en geanalyseerd worden:

- ❖ Percepties van leerlingen en leerkrachten/personeel rond vrouwelijkheid en mannelijkheid, genderrollen, seksualiteit, gendergerelateerd geweld, cyberbullying en intimidatie
- ❖ Formele en informele procedures voor gevallen van gendergerelateerd geweld;
- ❖ Bewustzijn over het thema en bestaande initiatieven in de schoolomgeving;
- ❖ Analyse van de schoolcontext en de noden in gevallen van interventie

De toolkit bestaat uit een gebruiksvriendelijke gids en een aantal documenten die geraadpleegd kunnen worden in gevallen van interventie:

- ❖ 1 focusgroep handleiding voor schoolpersoneel en voor leerlingen;
- ❖ 1 project en schooldiagnose presentatie voor leerlingen en ouders;
- ❖ 1 informed consent voor leerlingen en volwassenen;
- ❖ 1 formele/informele assessment checklist voor bestaande procedures.

De handleiding bevat een reeks methodologische richtlijnen en procedures voor educatieve interventies gericht op de preventie en behandeling van gewelddadige incidenten die in of buiten de schoolcontext gebeuren.

De school speelt hier een sleutelrol in, die in staat is om het geweld te identificeren, beheren en te controleren, door met verschillende actoren uit de omgeving samen te werken om het probleem aan te pakken. Daarom is de rol van de school cruciaal in de strijd tegen geweld: duidelijke procedures en de integratie van educatieve programma's zijn fundamenteel, niet alleen om gevallen van gendergerelateerd geweld in de schoolomgeving te voorkomen, beheren en op te lossen, maar ook om de culturele wortels voor geweld te verzwakken, door te wijzen op stereotypes en tradities die een patriarchale en seksistische maatschappij in stand houden.

De doelstellingen van het **YOUTH FOR LOVE** project zijn onder meer:

- ❖ De ontwikkeling van educatieve tools en methodologieën ter preventie en behandeling van geweldsincidenten, op basis van voorbeelden en noden die uit elke context naar voren komen;
- ❖ Bewustzijn rond gewelddadige dynamiek verhogen dankzij ad hoc educatieve modules;
- ❖ Leerlingen en schoolpersoneel betrekken in het vormen van bewustzijn, zodat elke vorm van geweld onaanvaardbaar wordt;
- ❖ Het opleiden en ondersteunen van schoolpersoneel in problemen rond gendergerelateerd geweld.

2. Verkennende fase: methodologie voor focusgroepen

De meest geschikte tool om de percepties, ervaringen en noden van de doelgroep te identificeren, is de focusgroep.

De focusgroep (FG) is een kwalitatieve methode voor dataverzameling die in sociaal onderzoek wordt toegepast, waarbij informatie wordt verzameld op basis van een groeps gesprek over een topic of thema dat de onderzoeker verder wil onderzoeken¹. De focusgroep is een vooral een effectieve tool om;

- ❖ De noden van een context, organisatie of institutie te analyseren (in dit geval de onderwijsorganisatie);
- ❖ Deelnemers te activeren;
- ❖ Het leerproces te faciliteren;
- ❖ De impact van een dienst of project te beoordelen (de focusgroep is de belangrijkste methode voor kwalitatieve beoordelingsstrategieën).

De FG is een veelzijdig instrument dat niet alleen tot doel heeft om te verduidelijken wat een groep mensen denkt over een bepaald onderwerp en de gevoelens die het bij hen oproept, maar ook om de processen van consensusvorming binnen een groep te observeren, evenals de methoden die individuen gebruiken om hun positie te verwoorden en hun diversiteit en verschil te verdedigen. Vaak is het mogelijk om het proces te observeren dat leidt tot meningsvorming over het onderwerp van studie (bijvoorbeeld: marketing, reactie op een nieuw product). Soms, in het geval van eerder vastgestelde meningen, faciliteert de FG een evaluatie van hun standvastigheid en maakt het tijdens de discussie mogelijk om te observeren hoe en of de deelnemers hun mening veranderen of behouden.

De vergelijking en de discussie vinden plaats op basis van:

- ❖ Wederzijdse vragen;
- ❖ Verzoeken om verduidelijking en verdere informatie;
- ❖ Vragen om meningen;
- ❖ Opsporing van zwakkere punten in de argumenten.

Over het algemeen praten de deelnemers vooral over de onderwerpen die de moderator onder hun aandacht brengt.

De mate van consensus die door een groepsdiscussie wordt vastgesteld, vertaalt zich niet noodzakelijkerwijs in een samenvattend overzicht, maar levert fundamentele informatie op die richting geeft aan degenen die beslissingen moeten nemen.

In dit specifieke geval, over het onderwerp van geweld in en buiten de schoolcontext, is het mogelijk om de inhoud en de methodologieën voor volgende educatieve interventies te definiëren. De focusgroep maakt het volgende mogelijk:

¹ Zammuner, 2003; Frisina, 2010

- ❖ De behoeften van de geïnterviewden beter en in detail begrijpen²;
- ❖ Ad hoc interventies op elkaar afstemmen en passende oplossingen voorstellen voor problemen die zich kunnen voordoen, in samenwerking met andere lokale actoren en diensten die rond gendergerelateerd geweld werken;
- ❖ Op een gepaste manier omgaan met slachtoffers van geweld in al haar vormen.

2.1 De focusgroepen in YOUTH FOR LOVE

De eerste fase van het YOUTH FOR LOVE-project omvatte een impactbeoordeling met een kwantitatieve enquête, en een kwalitatieve verkenning van de behoeften en kenmerken van de schoolcontext. Focusgroepen werden gebruikt als kwalitatieve onderzoeksinstrumenten om informatie over het onderwerp te verzamelen en te luisteren naar de ervaringen van de leerlingen met geweld.

De projectmethodologie bestond uit focusgroepen met leerlingen en schoolpersoneel (leerkrachten, coördinatoren en leerlingbegeleiders).

De focusgroepen met leerlingen en leerlingen in het YOUTH FOR LOVE project hadden duidelijk gedefinieerde doelstellingen:

- ❖ De verschillende vormen van geweld waar leerlingen van alle genders mee geconfronteerd worden, begrijpen, in het bijzonder degene die gerelateerd zijn aan de schoolcontext.
- ❖ Gendergerelateerd geweld waar meisjes en jongens getuige, dader of slachtoffer van zijn, beter begrijpen;
- ❖ Het erkennen van de perceptie van de leerlingen van de schoolomgeving, in termen van veiligheid en bescherming tegen eventuele gevallen van geweld die zich in die context kunnen voordoen;
- ❖ Hypotheses stellen rond initiatieven, diensten of voorstellen die scholen in staat stellen om geweld te voorkomen, te beheersen en op te lossen.

Bij de focusgroepen waren ongeveer 480 leerlingen van 12 middelbare scholen in 4 Europese landen (Italië, België, Griekenland, Roemenië) betrokken. Elke school nam deel aan 4 of 5 focusgroepen, die elk 90 minuten duurden. De groepen werden gevormd door de coördinerende leerkrachten, maar de basisvraag was om minstens 1 groep te creëren die enkel uit meisjes bestond, 1 groep die enkel uit jongens bestond en 1 groep met een gemengde samenstelling. Deze onderverdeling was zeer nuttig voor het analyseren van de verschillende culturele percepties en verhalen over geweld die vaak geconditioneerd zijn door de genderidentiteit. Ongeacht het studiegebied of de persoonlijke achtergrond, uit het kwalitatieve onderzoek dat via de focusgroepen van de school werd uitgevoerd, bleek dat bijna alle jongens en alle meisjes enige vroege ervaring met geweld hadden gehad. Leerlingen van alle geslachten spraken bewust en in detail over hun eigen ervaringen en gaven aan deze kwesties en ervaringen te willen delen en bespreken binnen veilige en beschermde ruimtes.

² Albanesi, 2004

Naast de leerlingen waren 240 docenten, docenten en technisch/administratief personeel van de school betrokken bij andere focusgroepen met gedefinieerde doelstellingen:

- ❖ Analyse van de ervaringen van de deelnemers met gendergeweld, met name die welke bekend zijn bij de leerkrachten in de schoolcontext.
- ❖ Uitbreiding van de rol van de school in het naar buiten brengen en beheren van de dynamiek van geweld.
- ❖ Onderzoek naar de acties en instrumenten die zijn ontworpen om geweld te voorkomen, te beheren en op te lossen.
- ❖ Het formuleren van aanvullende instrumenten, initiatieven of diensten die de school, ook in samenwerking met lokale diensten die werken rond gendergeweld, zou kunnen implementeren om geweld te voorkomen en te beheersen.

2.2 Deelnemers in de focusgroepen

Context Analyse

Alvorens verder te gaan met focusgroepen is het raadzaam om voorlopige informatie te verzamelen over de studiecontext en de referentiegroep, vooral wanneer het te onderzoeken onderwerp geweld is. Het is essentieel om algemene informatie te verzamelen over de bredere invloed van de school (thuiswijken van de leerlingen, eerdere scholing, perceptie van de school en haar onderwijsaanbod in het gebied, etc.) en over de specifieke context van de klassen die deelnemen aan de discussie (bijvoorbeeld als er sprake is van ernstige situaties van discriminatie of conflict, etc.). Deze informatie stelt de moderators in staat om de richting van de discussie aan te passen aan de context, en/of om de vergelijking en het onderzoek te concentreren op gebieden die dringender en/of noodzakelijker worden geacht. Daartoe spelen de gezamenlijke planningsvergaderingen met de "deskundigen", d.w.z. het onderwijzend personeel, over de sociale en schoolcontext die wordt onderzocht, een belangrijke rol.

De samenstelling van de groep

De deelnemers aan de focusgroep variëren meestal van zes tot tien deelnemers. Bij een delicaat onderwerp als geweld is het echter essentieel om het aantal deelnemers aan de discussie te beperken tot maximaal acht jongens/meisjes. Zelfs voor het schoolpersoneel mag het aantal nooit hoger zijn dan 10 personen. In sommige gevallen, wanneer de context bijzonder moeilijk is, bijvoorbeeld wanneer de deelnemers aan de FG gekende geweldsincidenten hebben meegemaakt, is het essentieel om het aantal deelnemers verder te verminderen om de ruimte te garanderen die nodig is om met alle deelnemers te spreken, om de kans op conflicten te beperken en om de moderators in staat te stellen om de emotionele aspecten met betrekking tot het delen van geweld gerelateerde inhoud beter te beheren.

De focusgroep vertegenwoordigt een kwalitatieve techniek, daarom is het niet nodig om een representatieve steekproef te vormen. Dit betekent dat de deelnemers aan de FG niet representatief moeten zijn voor een populatie in statistische zin; ze moeten veeleer de logica van de "theoretische betekenis" volgen, zodat de

categorieën die relevant worden geacht voor het begrijpen van het fenomeen voldoende vertegenwoordigd zijn (Stagi 2000)³. Daarom is het belangrijk om de deelnemers aan de Focusgroep voorzichtig te selecteren.

Homogeen vs Heterogeen

Wat betreft de samenstelling van de FG kunnen er onderzoeksvragen zijn die een homogene groep deelnemers vereisen, of andere die alleen kunnen worden beantwoord door zeer heterogene mensen uit te nodigen voor de discussie. Het is echter noodzakelijk dat iedereen die aan de discussie deelneemt, iets te zeggen heeft over het onderwerp, zonder dat ze hetzelfde ervaringsniveau moeten hebben of hetzelfde standpunt moeten vertegenwoordigen.

In sommige gevallen:

- ❖ Kan het nuttig zijn om de groep homogeen te houden op basis van leeftijd en sociaaleconomische status, in plaats van de rollen (op een school kan het bijvoorbeeld beter zijn om de leerlingen en het onderwijzend personeel niet samen rond de tafel te zetten en de discussie tussen de verschillende sociale groepen te bevorderen);
- ❖ Is het een optie om de voorkeur te geven aan homogeniteit op vlak van gender, voor onderwerpen waar gemengde aanwezigheid de vrijheid van meningsuiting zou kunnen beperken.

In de focusgroepen voor gendergeweld zou een scheiding op basis van genderidentificatie enerzijds een grotere vrijheid en een beter wederzijds begrip van de specifieke vormen van geweld bij elk van beide geslachten kunnen bevorderen. Anderzijds zou het impliciet een aantal stereotypen met betrekking tot de culturele representatie van het probleem kunnen versterken en het geslacht dat niet deelneemt aan de discussie kunnen uitsluiten van de leer- en bewustwordingsprocessen. Daarom is er geen precies recept dat verder gaat dan het begunstigen van de keuze die het meest geschikt is voor de referentiecontext; in dit geval de schoolcontext en de klassen waarin de FG wordt uitgevoerd. Bij de beslissing of de deelnemende geslachten gemengd moeten worden, is een voorafgaande discussie met de leerkrachten, contactpersonen of projectmanagers van de betrokken scholen altijd nuttig.

Een veelvoud aan verschillen

Naast de genderdimensie is het belangrijk om rekening te houden met de vele andere bronnen van differentiatie (sociale klasse, culturele afkomst, seksuele geaardheid - indien bekend en/of verklaard, etc.) die in de school (en meer in het algemeen in de hedendaagse samenleving, die per definitie meervoudig is) bestaan en die relevant zijn voor het begrijpen van het fenomeen. Zelfs in deze gevallen hangt de keuze om de voorkeur te geven aan heterogeniteit of homogeniteit in de samenstelling van de groepen af van specifieke overwegingen, die verband houden met de doelstellingen en de context van het onderzoek. Een heterogene groep in termen van sociale en culturele achtergrond heeft bijvoorbeeld potentieel veel voordelen: het maakt het mogelijk om de denkprocessen van verschillende culturen en/of sociale klassen te vergelijken en de verschillende culturele representaties van meerdere vormen van geweld te belichten. Het laat ook de mogelijkheid open om enkele specifieke ervaringen van geweld tegen vrouwen die verband houden met en/of een hogere incidentie hebben in sommige landen van herkomst en "culturen"

³ cfr. Stagi Luisa, *Il focus group come tecnica di valutazione. Pregi, difetti, potenzialità*, in Rassegna Italiana di Valutazione • n. 20 • ottobre-dicembre 2000

(bijvoorbeeld genitale verminking van vrouwen, gedwongen huwelijken⁴, enz.) naar voren te brengen en te onderzoeken. In het YOUTH FOR LOVE project werden de klassen die betrokken waren bij de groepsdiscussies gekenmerkt door leerlingen met verschillende culturele achtergronden, sociale en economische achtergronden.

Wat het schoolpersoneel betreft, kan de heterogeniteit ook gegarandeerd worden door het personeel met verschillende rollen binnen de school erbij te betrekken. Deze keuze is ook gemaakt in het YOUTH FOR LOVE project.

Vertrouwen vs wantrouwen

Een andere kwestie die van invloed is op de methodologische keuzes in de samenstelling van de groepen betreft de mate van vertrouwdheid of onbekendheid tussen de deelnemers. Wanneer de deelnemers elkaar niet kennen of vertrouwen, kan dit leiden tot:

- ❖ Een hogere bescherming van de privacy;
- ❖ Zich openstellen voor zaken die als "compromitterend" worden beschouwd;
- ❖ Een kleinere kans op conformisme en stereotypen;
- ❖ Verminderd risico op manipulatie van het groepsproces (jargon, relationele en machtsdynamiek etc.).

Door leerlingen van verschillende klassen van dezelfde onderwijsinstelling in groepen te plaatsen, bestaat echter het risico dat de transformatie van de groepsdynamiek (een indirect proces) in een proces van het delen van delicate en compromitterende ervaringen niet tot stand komt. In het algemeen wordt in het geval van leerkrachten en niet-scholastisch personeel de voorkeur gegeven aan vrijwillige deelname aan het focusgroepsproject. Het dwingen van een volwassene om persoonlijke ervaringen te delen of zich op een andere manier bloot te geven aan gevoelige kwesties kan zelfs contraproductief zijn voor de groepsdynamiek.

Ook het samenbrengen van mensen die al een zekere mate van bewustwording hebben, kan bijdragen aan het succesvolle resultaat van de focusgroep. In het geval van leerlingen die tot dezelfde klas behoren, kan de vertrouwdheid met alledaagse discussies en debatten die al in het leven in de schoolomgeving worden ervaren, worden vergroot, wat kan leiden tot:

- ❖ Gemakkelijker naar een dieper niveau van de discussie gaan
- ❖ Een omgeving waarin intimiteit en vrije uitwisseling van meningen mogelijk is;
- ❖ Sterkere banden en vriendschappen;
- ❖ Meer aandacht voor elkaars verhalen;
- ❖ De mogelijkheid om bestaande conflicten in de groep te ontladen;

⁴ De kwestie van het cultuurverschil is even belangrijk als andere overwegingen in de samenstelling van de groepen, alsook in daaropvolgende analyse van de inhoud. Samen met andere variabelen (bijv. sociale klasse) draagt het effectief bij aan het transcultureel maken van scholen en de samenleving. Door rekening te houden met de verschillende sociale en culturele afkomst in de focusgroepen, kunnen we de veelheid aan invalshoeken contextueel detecteren door de verschillende benaderingen, representaties en manieren van reageren op geweld volgens verschillende "denkprocessen", culturele "modellen", mentaliteiten en subculturen. Door rekening te houden met deze complexiteit is een grotere analytische precisie mogelijk. Het is essentieel om te verduidelijken dat het element van culturele verschillen niet geobjectiveerd mag worden en niet mag worden beschouwd als een onveranderlijke variabele in de tijd.

- ❖ Verhoogd bewustzijn over zichzelf en anderen

Het delen van ervaringen kan, indien goed begeleid en ondersteund met educatief materiaal, een indirect proces op gang brengen dat de relationele dynamiek transformeert en het welzijn van de leerlingen zowel binnen als buiten de schoolcontext bevordert.

Vermijd improvisatie

Bij het selecteren van de deelnemers aan de focusgroep is het belangrijk om:

- ❖ de aanwezigheid van leerlingen of personeel die bij conflicten betrokken zijn, te vermijden, zodat zij de discussie niet te zeer ondermijnen op het vlak van persoonlijke onderwerpen, waarbij het risico bestaat dat de deelnemers beperkt worden in het uitdrukken van hun mening of ervaringen;
- ❖ verdeel de deelnemers met moeilijke situaties of verhalen over verschillende groepen.

Om de actieve deelname van meisjes en jongens aan te moedigen, is het nodig om:

- ❖ de leerlingen ervan te overtuigen dat het een onderzoeksproject is dat baat heeft bij participatie;
- ❖ de leerlingen duidelijk te maken dat hun ervaringen kunnen bijdragen aan een betere schoolomgeving;
- ❖ een locatie en timing uit te kiezen die gemakkelijk bereikbaar is, en in overeenstemming met hun educatieve activiteiten en naschoolse verplichtingen.

Om deelnemers te overtuigen, kan een korte flyer verspreid worden waarin het project, de doelstellingen en het gebruik van de gegevens worden voorgesteld. Geef docenten een beknopte presentatie, zodat ze deze aan de leerlingen kunnen voorlezen. In deze presentatie kan u al de datum, tijd en plaats van de focusgroep aangeven, evenals persoonlijke contactgegevens. Het voorafgaande contact met de deelnemers of met degenen die de relatie met hen bemiddelen is essentieel om de leerlingen voor te bereiden op hun gewetensvolle en gemotiveerde deelname.

Om de deelname van schoolpersoneel aan te moedigen, is het nodig om:

- ❖ hen ervan te overtuigen dat het een interessant onderzoeksproject is dat baat heeft bij participatie, en dat kan bijdragen aan hun pedagogische vaardigheden.
- ❖ aan hen uit te leggen dat, om de schoolomgeving te verbeteren, hun standpunten en ervaringen onmisbaar zijn.
- ❖ een locatie en timing uit te kiezen die gemakkelijk bereikbaar is, en in overeenstemming met hun educatieve activiteiten en naschoolse verplichtingen.

Het verkennen van geweldsthema's kan een sterke emotionele impact hebben, vooral als deze gebeurtenis niet in de juiste context wordt geplaatst en zorgvuldig wordt uitgelegd aan de deelnemers aan de focusgroepen. Eerder onderzoek toont aan dat leerlingen bereid zijn zichzelf te vergelijken met de volwassen wereld als ze vrij zijn om te reflecteren op hun leven. Het eerste contact met hen en met het onderwijzend personeel moet zorgvuldig worden voorbereid.

Verwacht in het algemeen dat jongens en meisjes, evenals het schoolpersoneel, vaak directe ervaring hebben met geweld in welke vorm dan ook.

2.3 Zorgen voor een veilige omgeving

Wanneer je met de groep deelnemers bent, moet je onmiddellijk een relatie van wederzijds vertrouwen opbouwen. Het moment voor de eerste vraag is cruciaal. Voor de start van de focusgroep is het belangrijk om de deelnemers gerust te stellen over de privacyregels (en hen het toestemmingsformulier voor de omgang met persoonsgegevens te laten ondertekenen - zie bijlage).

Door hen duidelijk te maken dat de verzamelde informatie beschermd wordt en anoniem blijft, zelfs in het geval van publicatie, wordt de ruimte/tijd van de focusgroep gedefinieerd als een beschermde en veilige context. De aanwijzingen in de Fiocco Bianco-campagnetraïning zijn erg nuttig voor dit onderwerp. Het handboek is ontworpen voor opvoeders en bevat informatie en suggesties voor het uitvoeren van educatieve activiteiten met betrekking tot gendergerelateerd geweld op secundaire scholen. Het handboek stelt dat "in tegenstelling tot wat er gebeurt tijdens een normale les, de leerkracht, de begeleider of de leerling die als gids optreedt bij het uitvoeren van een oefening of bij het organiseren van een activiteit over het onderwerp, een erg delicate rol heeft bij het helpen creëren van een goed beschermde omgeving" (pg. 13-14)⁵. Bovendien is het belangrijk om bij het bepalen van de regels van de discussie de nadruk te leggen op de vertrouwelijkheid van de inhoud die uit de discussie naar voren komt.

In het algemeen is het bij het begeleiden van de focusgroep van essentieel belang om duidelijk te maken dat het klaslokaal waarin de vergadering plaatsvindt, een "veilige en beschermde haven" vormt, waarbij een duidelijk educatief pact wordt gevormd dat door alle deelnemers wordt gedeeld, waarin:

- ❖ iedereen de taak heeft om elkaar mening en privacy te respecteren, en om niet te oordelen over wat er door anderen verteld wordt - vooral in situaties waar er een afstand is tussen hun eigen ervaringen en de mening van een andere deelnemer.
- ❖ elke deelnemer bevestigt dat hij of zij de inhoud en de verhalen uit de focusgroep voor zich houden, indien het niet om hun eigen ervaring gaat.
- ❖ iedereen vrij is om het gesprek op elk moment te verlaten, wanneer de inhoud te moeilijk of emotioneel te zwaar is.

Het thema geweld (niet alleen gendergerelateerd) kan een sterke en onvoorspelbare emotionele impact hebben. Potentiële emotionele reacties zijn onvoorspelbaar voor begeleiders die zich niet bewust zijn van de eerdere of huidige ervaringen van de deelnemers met direct of indirect geweld en hun individuele omstandigheden. De begeleider heeft een centrale rol in het duidelijk maken aan de deelnemers dat geweld ons allemaal raakt en dat het een wijdverbreid fenomeen is in onze samenleving.

⁵ The manual is available and can be consulted online at the following web address:

https://web.archive.org/web/20090411002021/http://www.fioccobianco.it/testi/pdf/Manuale_DEF_6-12-2007.pdf

In het ISTAT-verslag van 2014 staat dat, Hoewel sommige vormen van geweld zijn afgenomen in vergelijking met 2006, rapporteert het ISTAT-verslag uit 2014 dat 27,1 procent van de vrouwen tussen de 16 en 24 jaar, en 25,9 van de vrouwelijke leerlingen te maken heeft gehad met fysiek of seksueel geweld.

Zelfs op Europees niveau heeft 33% van de vrouwen te maken gehad met een of andere vorm van psychologisch en/of seksueel geweld en 55% met seksuele intimidatie en stalking (ook op het werk)⁶; een wijdverbreid fenomeen waarmee helaas rekening moet worden gehouden bij het houden van een focusgroep over deze onverwerpen.

Het herhalen van de eerder gedeelde regels voor bescherming en respect voor de privacy gedurende de hele sessie dient zowel om gevallen van "overtreding" en openbaarmaking van de delicate inhoud die tijdens de discussie naar voren komen te beperken, als om een klimaat van wederzijds vertrouwen tussen de deelnemers in stand te houden.

De kwestie van vertrouwelijkheid en privacy betreft uiteraard ook de leerkrachten, vanwege hun dubbele rol als professionals en als personen.

2.4 De rol van de begeleider

De belangrijkste taak van de begeleider is het faciliteren van het gesprek en het stimuleren van het debat. De stijl kan min of meer richtinggevend zijn, afhankelijk van de afspraken die met de coördinatoren van het onderzoek worden gemaakt. In het algemeen worden de richtlijnen van de focusgroep aangeboden als een semi-gestructureerd kader, dat aangepast kan worden aan situaties en individuele contexten, en dat de prioriteiten en topics die tijdens de discussie naar voren komen, ondersteunt. Er zijn echter verschillende methoden in het aansturen van een gesprek:

- ❖ Non-directieve stijl: de moderator introduceert het onderwerp, laat het gesprek autonoom verlopen en komt alleen tussen met enkele vragen
- ❖ Directieve stijl: de moderator neemt controle over de inhoud en de interactie tussen de deelnemers.

Een goede moderator is:

- ❖ flexibel en kan zich aanpassen
- ❖ zich bewust van iemands communicatiestijl
- ❖ een goede luisteraar
- ❖ gefocust op de taak en de onderzoeksopdracht
- ❖ een goede observator
- ❖ in staat om niet tussen te komen om te corrigeren of te herhalen
- ❖ in staat om situaties goed in te schatten

In focusgroepen die specifiek met geweld te maken hebben, is het noodzakelijk dat de persoon die het gesprek leidt niet alleen de belangrijkste literatuur en inhoud van het debat kent, maar ook de sociale en emotionele aspecten van het fenomeen kent en vertrouwd is met de praktijken en methoden van het

⁶⁷ EPRS European Parliamentary Research Service March 2018

geweldpreventiecentrum. Dit vergemakkelijkt het omgaan met mogelijke geweldservaringen wanneer deze zich voordoen. Om het onderzoeksmandaat van het project te respecteren, is het echter essentieel dat het "begeleider"-perspectief niet primeert op dat van de onderzoeker. Specifieke competenties in verband met geweld laten de hulpverlener ook toe om situaties van re-victimisatie of secundaire victimisatie te vermijden. Uitdrukkelijk verboden door artikel 18 van het Verdrag van Istanbul (2011), kan secundaire victimisatie worden gedefinieerd als "een toestand van verder lijden en belediging die het slachtoffer ervaart in relatie tot een houding van onvoldoende aandacht, of nalatigheid, door de formele controle-instanties in hun interventiefase en manifesteert zich in de verdere psychologische gevolgen die het slachtoffer ondervindt". Vaak vindt secundaire victimisatie plaats in contact met instellingen, contexten waarin het slachtoffer zich gedwongen voelt om zijn of haar eigen geweldservaring te vertellen met als gevolg herhaling en versterking van het lijden en de ervaring.

De processen van secundaire victimisatie worden vaak gekenmerkt door het onvermogen om tegemoet te komen aan de individuele behoeften, de gevoeligheid en de grenzen die de slachtoffers van geweld herbelevan in het delen van het verhaal van hun eigen ervaring. Daarom is het belangrijk dat de begeleider van de FG in staat is om de emotionele maat van de verteller waar te nemen, niet te oordelen maar begrip te tonen, de kracht van de verteller te herkennen, en in te gaan op verzoeken om het gesprek te verlaten⁷.

Het delen van persoonlijke ervaringen, hoewel moeilijk te begeleiden, is noodzakelijk en verrijkend. Het benutten van de ervaringen van zowel direct als indirect geweld is niet alleen belangrijk voor verkennende en onderzoeksdoeleinden, maar ook om individuele en collectieve trajecten en processen op gang te brengen om geweld opnieuw te definiëren, als slachtoffer, dader of veroorzaker van geweld. Het gaat erom een ruimte te vinden om geweld te herkennen en te benoemen zonder het te beoordelen, om geweld te benaderen zonder de valse verwachtingen om gemakkelijke oplossingen te vinden, om het betekenis te geven met behulp van een gedeelde taal, die voortkomt uit de context van een begeleide discussie.

Het benoemen van geweld en de herdefiniëring en bewustmaking vinden plaats binnen een relatie van wederzijds respect, die processen van individuele en schoolbrede bewustwording en transformatie kan triggeren. Dit zal de taak zijn die leerkrachten, begeleiders en opvoeders zullen moeten uitvoeren in de schoolcontext, waarbij ze gepaste actie zullen moeten ondernemen in synergie met de instellingen en diensten in het gebied die met geweld te maken hebben.

Aan het einde van de focusgroep is het essentieel om de deelnemers nuttige adressen te geven van geweldpreventiecentra of andere lokale diensten die zich op verschillende manieren bezighouden met gendergeweld in het gebied.

⁷10 "Manuale per la formazione del Fiocco Bianco"

3. Praktische richtlijnen

3.1 Organisatie van een focusgroep

Voor aankomst op de school of de plaats van de focusgroep, is het belangrijk om:

- ❖ de vragen te memoriseren en een kopie van het overzicht mee te brengen
- ❖ een gepaste ruimte te voorzien: het gaat best om een rustige ruimte, met stoelen die rond een tafel geplaatst kunnen worden.
- ❖ indien nodig, een tafel te voorzien voor een FG assistent
- ❖ Leaflets te voorzien met de informatie van diensten die werken rond geweld, om uit te delen na het einde van de focusgroep.

Voor het samenkomen met de deelnemers:

- ❖ Bereid de ruimte voor, plaats de stoelen rond de tafel.
- ❖ Bereid de recorder. Plaats de papieren, post-its, naamkaartjes, pennen en alles wat je nodig hebt tijdens de meeting, op tafel..

Bij aankomst van de deelnemers:

- ❖ Vul de formulieren met persoonlijke data en privacy in (je moet altijd akkoord gaan met de scholen over hoe je privacy formulieren moet beheren; als er minderjarigen bij betrokken zijn, ben je verplicht om de formulieren eerst naar de familie of de voogden te sturen). Fill in the personal data and privacy forms (you must always agree with the schools on how to manage the privacy forms; where minors are involved, it is obligatory to first send the forms to the families or guardians)
- ❖ Creëer een rustige en vriendelijke atmosfeer terwijl je wacht om te starten.

Deelnemers zouden samen moeten aankomen. Terwijl je wacht op deelnemers die te laat zijn, praat je best over neutrale onderwerpen. Bepaal op voorhand hoe lang je wil wachten op laatkomers.

N.B. Voor je start met de focusgroep, is het belangrijk om het volgende te benadrukken:

- ❖ anonimiteit wordt gewaarborgd in alle verzamelde informatie, zelfs in het geval van publicatie;
- ❖ De ruimte waar de focusgroep plaatsvindt is een veilige omgeving met een overeenkomst tussen alle deelnemers, waarin:
 - iedereen de taak heeft om elkaar mening en privacy te respecteren, en om niet te oordelen over wat er door anderen verteld wordt - vooral in situaties waar er een afstand is tussen hun eigen ervaringen en de mening van een andere deelnemer.
 - elke deelnemer bevestigt dat hij of zij de inhoud en de verhalen uit de focusgroep voor zich houden, indien het niet om hun eigen ervaring gaat.
 - iedereen vrij is om het gesprek op elk moment te verlaten, wanneer de inhoud te moeilijk of emotioneel te zwaar is.

Start de FG:

Zet de recorder aan en plaats hem in het midden van de tafel.

Maak het volgende duidelijk aan de deelnemers:

- ❖ hoe en waarom de deelnemers geselecteerd werden
- ❖ het algemene onderwerp van het gesprek
- ❖ het gebruik van de recorder en van de informatie
- ❖ de context waarin de vergadering plaatsvindt
- ❖ dat ieders mening belangrijk is
- ❖ dat iedereen de mogelijkheid moet hebben om te spreken
- ❖ dat iedereen zijn/haar mening kan uiten over de ideeën van anderen, op voorwaarde dat het met respect gebeurt
- ❖ dat iedereen vrij is om moderatoren en andere deelnemers vragen te stellen
- ❖ dat niemand verplicht is om te spreken; iedereen is vrij om deel te nemen aan het gesprek als en wanneer hij of zij dat wil.
- ❖ dat niemand tegelijkertijd spreekt tegelijkertijd, zodat alle informatie duidelijk kan worden vastgelegd.
- ❖ dat iedereen het gesprek op elk moment kan verlaten

3.2 Analyseer en codeer de gegevens

Als instrument voor kwalitatief onderzoek maken focusgroepen het mogelijk om overvloedige en waardevolle informatie over een thema te verzamelen: het kan een zeer rijke kwalitatieve database opleveren. Vaak zijn de aantekeningen van de begeleider, hun impressies en reflectieve analyses nuttig. Een correcte analyse vereist een gedeeltelijke of selectieve transcriptie, waarbij alleen de belangrijkste informatie voor onderzoeksdoeleinden wordt getranscribeerd, of een volledige transcriptie van de opnames. In het algemeen wordt de inhoudelijke analyse onderverdeeld in:

- ❖ Thematische analyse: er worden enkele analytische categorieën geanalyseerd die overeenkomen met de meningen en houdingen van de deelnemers (Gobo 2005: 73). Deze categorieën komen overeen met de verschillende meningen die volgens de richtlijnen van het gesprek naar boven kwamen;
- ❖ Analyse van het gesprek en de interactieve dynamiek: deze laten zien hoe de deelnemers op elkaar inwerken, dat wil zeggen hoe ze diepgaande kwesties in de focusgroep tot uitdrukking brengen; deze analyse kan zowel een formele als een inhoudelijke aanpak bevorderen;
- ❖ Semiotische analyse: het analyseren van de betekenissen, het begrijpen van de inhoud en hoe deze wordt gecodificeerd.

Een voorlopige inventarisatie van de verzamelde inhoud kan plaatsvinden naarmate de focusgroep vordert (Krueger 2002). Daartoe kan de begeleider tijdens de focussessie:

- ❖ tegenstrijdige en onduidelijke bijdragen verduidelijken
- ❖ cryptische uitspraken verduidelijken
- ❖ deelnemers vragen welke onderwerpen zij het meest relevant achten

- ❖ de belangrijkste punten samenvatten en met de deelnemers delen

Onmiddellijk na het gesprek is het belangrijk om:

- ❖ te verzekeren dat alles correct werd opgenomen
- ❖ de opname te labelen
- ❖ een diagram te tekenen van de positie van de deelnemers rond te tafel
- ❖ Noteer enkele belangrijke impressies van de focus groep: de meest genoemde thema's, ideeën en observaties
- ❖ een kort overleg te plegen met de FG assistent (indien aanwezig)
- ❖ het gebruikte materiaal te verzamelen en op te bergen
- ❖ De vergelijking te maken met andere focusgroepen die in dezelfde context warden uitgevoerd (e.g. focusgroepen die in dezelfde school warden uitgevoerd)

In de volgende fase is het essentieel om:

- ❖ opnames te kopiëren of een back up op de computer te voorzien;
- ❖ de focusgroepen te transcriberen
- ❖ de opnames een tweede keer te beluisteren en de notities te herzien;
- ❖ richtlijnen voor het interpreteren en coderen van de data voor te bereiden;
- ❖ een rapport voor elk gesprek te voorzien, met de antwoorden van de deelnemers voor elke vraag, eventueel met voetnoten;
- ❖ de rapporten te vergelijken met die van de andere onderzoekers

Na het coderen van de data:

- ❖ analyseer de observaties die uit de focusgroep naar voren kwamen
- ❖ vergelijk de resultaten met analyse- of codeercategorieën
- ❖ benadruk enkele belangrijke onderwerpen of vragen
- ❖ ontwerp enkele modellen voor classificatie of analyse
- ❖ beschrijf de resultaten in detail

Maak ten slotte een eindrapport, meestal een algemene synthese, waarin de belangrijkste resultaten worden weergegeven. Daarin heeft de inhoud van het verslag dezelfde volgorde als de onderwerpen die ook in de focusgroep werden besproken.

Annex 1 Richtlijnen focusgroep voor leerlingen: een voorbeeld

De inhoud van de focusgroep varieert afhankelijk van het onderzoeksmandaat: het is moeilijk om vaste richtlijnen te geven over de vragen die in het gesprek moeten worden opgenomen, omdat deze afhankelijk zijn van de onderwerpen die we met de focusgroep willen onderzoeken. Deze opzet voor de studentenfocusgroepen is bedoeld als een semi-gestructureerd kader, afhankelijk van de verschillende vraagstukken die naar voren komen en de antwoorden van de deelnemers tijdens de discussie.

In YOUTH FOR LOVE werd het overzicht opgedeeld in drie delen:

- ❖ ervaringen met geweld, vooral incidenten die in de schoolcontext plaatsvonden;
- ❖ de perceptie van de school als een veilige of onveilige omgeving;
- ❖ de initiatieven en procedures die een school al toepast om gevallen van geweld te voorkomen, te beheren en op te lossen.

INLEIDING (geschatte tijd 5 minuten)

Bedankt om hier te zijn. Zoals je weet, hebben we je uitgenodigd om deel te nemen aan een focusgroep (een groepsgesprek) over jongeren, geweld en de schoolcontext. Ik ben een onderzoeker/begeleider die werkt voor (voeg de organisatie in waarvoor de begeleider/onderzoeker werkt).

Ik werk rond het thema van jeugd- en gendergerelateerd geweld. Het is mijn taak om het debat tussen de verschillende standpunten en het groepsgesprek te vergemakkelijken. In die context kunnen we onszelf best een aantal regels geven. Om het gesprek vlotter te laten verlopen, stel ik voor om elkaar aan te spreken met onze voornamen. Mijn naam is (EERSTE NAAM). (Schrijf en plak een naamplaatje met je naam op je shirt). Dit is een onderzoeksproject over jongeren, geweld en de schoolomgeving, gefinancierd door de EU.

Deze focusgroep is een gesprek over verschillende onderwerpen en duurt 1 uur en 30 minuten. We nemen geen pauzes - als de bel gaat of als er een pauze is - vraag ik jullie om hier te blijven. Na de FG heb je een paar minuten voordat je terugkeert naar je klas.

Jullie zijn allemaal studenten op deze school, uit verschillende klassen. Jullie zijn aangesproken om deel te nemen aan dit gesprek omdat jullie ervaringen van belang zijn voor ons onderzoek. Als je je tijdens dit gesprek ongemakkelijk voelt en liever niet meer deelneemt, ben je altijd vrij om het gesprek te verlaten.

We zijn geïnteresseerd in jouw mening, en we willen ook graag naar het standpunt van iedere deelnemer luisteren. Dit gesprek zal worden opgenomen, omdat het moeilijk is om alleen op het geheugen te vertrouwen. We willen graag alles wat hier gedeeld wordt, mee opnemen in het onderzoek.

Wij zijn de enigen die de volledige opnames zullen horen, dan worden ze anoniem gemaakt. In de volgende publicaties zullen we fictieve namen gebruiken en zullen we de school niet identificeren.

Laten we een deal maken: we gaan akkoord om alles wat we hier zeggen voor ons te houden. We willen dat dit een veilige omgeving is. We vragen je ook om te respecteren wat ieder van ons hier zegt, en er niet buiten deze groep over te praten. Ik vraag jullie ook om niet te praten over gebeurtenissen waarbij je zelf niet betrokken was. Vraag in de plaats aan degenen die hier aanwezig zijn om zich uit te drukken over die gebeurtenissen.

De enige regel: praat niet tegelijkertijd. Als je wilt verduidelijken wat je klasgenoot zegt, of als je het er niet mee eens bent, stel elkaar dan vragen! En vergeet niet: bescherm jezelf, dat wil zeggen: niet praten over de inhoud die in dit gesprek wordt gedeeld buiten deze groep (de regels over privacy en van de eerder overeengekomen afspraken kunnen in dit verband worden genoemd).

Hebben jullie vragen?

Kan je jezelf kort voorstellen en een naamkaartje opplakken?

VRAGEN

Deel 1 (geschatte tijd 25 minuten)

Wanneer we het hebben over geweld, zijn er vast wat voorbeelden of situaties die je kan bedenken waarin iemand geweld pleegt, of zelf het slachtoffer is van geweld. Kan je een paar van deze situaties die in je opkomen, in een paar woorden opschrijven op een post-it?

Ik stel voor dat, als je wil praten over gebeurtenissen waar je niet direct bij betrokken bent, gebruik dan niet de namen van degenen die erbij betrokken waren, om hun privacy niet te schenden.

(De vraag is een open vraag: verschillende soorten geweld kunnen worden gedeeld, alles wat in gedachten opkomt. Het is de taak van de begeleiders om de voorbeelden verder uit te diepen en erover in detail te gaan. Je kan beginnen met "vrije associatie").

Wanneer je klaar bent, mag je de post-its één voor één in het midden van de tafel plakken en erover vertellen.

Als de jongens of meisjes niet genoeg ingaan op de verschillende verhalen, gebruik dan de volgende vragen om dieper in detail te gaan:

- ❖ Waar gebeurde het incident? Focus op incidenten die in de schoolcontext plaatsvonden.
- ❖ Ga na wie van de groep nog op de hoogte is van het incident
- ❖ Ga na of de leerlingen getuige, dader of slachtoffer waren van het incident
- ❖ Denken de deelnemers dat gender aan de oorzaak lag?
- ❖ Is er sprake van een conflict tussen generaties.
- ❖ Is racisme een factor in het conflict?
- ❖ Wat is de sociale en economische status van de betrokkenen?
- ❖ Is er sprake van een handicap bij één van de betrokkenen?
- ❖ Ligt seksuele geaardheid aan de basis van het incident?
- ❖ Zijn er fysieke aspecten bij de betrokkenen die een factor spelen?

Deel 2 (geschatte tijd: ongeveer 20 minuten)

Selecteer twee of drie gevallen om dieper op in te gaan. Geef aan dat de besproken gevallen betrekking hebben op het geweld dat door studenten wordt gepleegd of ondergaan. De criteria voor de selectie van de te onderzoeken voorvallen zijn:

- ❖ Incidenten waarvan de meeste deelnemers op de hoogte zijn
- ❖ Incidenten die zo uiteenlopend mogelijk zijn, en kies dan:
 - incidenten waarin meerdere personen/actoren op school bij waren betrokken
 - een incident waarin meerdere leerlingen/leeftijdsgenoten bij waren betrokken

- een incident waarbij meerder generaties betrokken waren

Nadat je enkele voorbeelden hebt geselecteerd, ga je verder met de volgende vragen.

2. Deze incidenten gebeurden op school. De meesten van jullie zijn op de hoogte, maar misschien nog niet iedereen. Kan je deze voorbeelden meer in detail beschrijven? *(De vragen worden aan de hele groep gesteld, één voorbeeld per keer).*

- ❖ Heb je iemand hierover verteld? *(Leerkrachten, vrienden, psycholoog)*
- ❖ Hoe voelde je je?
- ❖ Wie heeft geholpen, en hoe?
- ❖ Wat kan er in zulke situaties gedaan worden om beter met het probleem om te gaan?
- ❖ Wat hadden de leerkrachten anders kunnen doen, om beter om te gaan met de situatie en de betrokkenen te begeleiden?

Hier is het belangrijk om verschillende verhalen rond het incident in te gaan, en om na te gaan wat de perceptie van de leerlingen is over hoe de school met de situatie omging.

Deel 3: geschatte tijd (20 minuten)

3. In het kader van wat je ons al verteld hebt:

- ❖ Voel je je veilig op school, of ben je altijd op je hoede?
- ❖ Hoe gaat de school om met geweld?
- ❖ Zijn er op school lessen of campagnes over gendergelijkheid?
- ❖ Zo ja, wat is je mening erover?
- ❖ Heb je hier al iets nuttigs uit geleerd? Is er ook iets negatiefs wat je aan deze lessen ervaren hebt?

Ben je bekend met de diensten op of buiten de school waar je terecht kan in gevallen van geweld?

Als je getuige of slachtoffer was van een gewelddadig incident, met wie zou je er over willen praten?

Deel 4: geschatte tijd (20 minuten)

4. Als jij het voor het zeggen had op jouw school, wat zou je dan doen om de school een veiligere omgeving te maken en om geweld te voorkomen?

AFRONDEN

Wil je graag nog iets toevoegen aan het gesprek? Heb je ergens vragen over, of heb je suggesties voor ons?

Voor we afronden, herinner ik jullie nog even aan onze afspraken van het begin van het gesprek:

- ❖ de informatie uit dit gesprek wordt veilig bewaard en blijft anoniem, ook in het geval van publicatie;

- ❖ het lokaal waar dit gesprek plaatsvond is onze veilige omgeving met een duidelijke overeenkomst, waarin:
- ❖ iedereen heeft afgesproken om elkaars privacy te respecteren met betrekken tot wat er gedeeld werd tijdens de sessie
- ❖ elke deelnemer heeft afgesproken om de inhoud en verhalen van dit gesprek niet buiten de groep te delen.

We rekenen op ieders medewerking hiervoor.

Als laatste geef ik jullie nog graag informatie mee over de verschillende diensten hier in de buurt waar je terecht kan met vragen over geweld.

(Geef elke deelnemer een kopie).

Annex 2 Richtlijnen focusgroep voor leerkrachten: een voorbeeld

INLEIDING (geschatte tijd 5 minuten)

Bedankt om hier te zijn. Zoals je weet, hebben we je uitgenodigd om deel te nemen aan een focusgroep (een groepsgesprek) over jongeren, geweld en de schoolcontext. Ik ben een onderzoeker/begeleider die werkt voor (voeg de organisatie in waarvoor de begeleider/onderzoeker werkt).

Ik werk rond het thema van jeugd- en gendergerelateerd geweld. Het is mijn taak om het debat tussen de verschillende standpunten en het groepsgesprek te vergemakkelijken. In die context kunnen we onszelf best een aantal regels geven. Om het gesprek vlotter te laten verlopen, stel ik voor om elkaar aan te spreken met onze voornamen. Mijn naam is (EERSTE NAAM). (Schrijf en plak een naamplaatje met je naam op je shirt). Dit is een onderzoeksproject over jongeren, geweld en de schoolomgeving, gefinancierd door de EU.

Deze focusgroep is een gesprek over verschillende onderwerpen en duurt 1 uur en 30 minuten. We nemen geen pauzes - als de bel gaat of als er een pauze is - vraag ik jullie om hier te blijven. Na de FG heb je een paar minuten voordat je terugkeert naar je klas.

Jullie zijn allemaal personeel op deze school, uit verschillende klassen. Jullie zijn aangesproken om deel te nemen aan dit gesprek omdat jullie ervaringen van belang zijn voor ons onderzoek. Als je je tijdens dit gesprek ongemakkelijk voelt en liever niet meer deelneemt, ben je altijd vrij om het gesprek te verlaten.

We zijn geïnteresseerd in jouw mening, en we willen ook graag naar het standpunt van iedere deelnemer luisteren. Dit gesprek zal worden opgenomen, omdat het moeilijk is om alleen op het geheugen te vertrouwen. We willen graag alles wat hier gedeeld wordt, mee opnemen in het onderzoek.

Wij zijn de enigen die de volledige opnames zullen horen, daarna worden ze anoniem gemaakt. In de volgende publicaties zullen we fictieve namen gebruiken en zullen we de school niet identificeren.

Laten we een afspraak maken: we gaan akkoord om alles wat we hier zeggen voor ons te houden. We willen dat dit een veilige omgeving is. We vragen je ook om te respecteren wat ieder van ons hier zegt, en er niet buiten deze groep over te praten. Ik vraag jullie ook om niet te praten over gebeurtenissen waarbij je zelf niet betrokken was. Vraag in de plaats aan degenen die hier aanwezig zijn om zich uit te drukken over die gebeurtenissen.

De enige regel: praat niet tegelijkertijd. Als je wilt verduidelijken wat iemand anders zegt, of als je het er niet mee eens bent, stel elkaar dan vragen! En vergeet niet: bescherm jezelf, dat wil zeggen: niet praten over de inhoud die in dit gesprek wordt gedeeld buiten deze groep (de regels over privacy en van de eerder overeengekomen afspraken kunnen in dit verband worden genoemd).

Hebben jullie vragen?

VRAGEN

Deel 1 (geschatte tijd 25 minuten)

Wanneer we het hebben over geweld, zijn er vast wat voorbeelden of situaties die je kan bedenken waarin iemand geweld pleegt, of zelf het slachtoffer is van geweld. Kan je een paar van deze situaties die in je opkomen, in een paar woorden opschrijven op een post-it?

Ik stel voor dat, als je wil praten over gebeurtenissen waar je niet direct bij betrokken bent, gebruik dan niet de namen van degenen die erbij betrokken waren, om hun privacy niet te schenden.

(De vraag is een open vraag: verschillende soorten geweld kunnen worden gedeeld, alles wat in gedachten opkomt. Het is de taak van de begeleiders om de voorbeelden verder uit te diepen en erover in detail te gaan. Je kan beginnen met "vrije associatie").

Wanneer je klaar bent, mag je de post-its één voor één in het midden van de tafel plakken en erover vertellen.

- ❖ Waar gebeurde het incident? Focus op incidenten die in de schoolcontext plaatsvonden.
- ❖ Ga na wie van de groep nog op de hoogte is van het incident
- ❖ Ga na of de leerlingen getuige, dader of slachtoffer waren van het incident
- ❖ Denken de deelnemers dat gender aan de oorzaak lag?
- ❖ Is er sprake van een conflict tussen generaties.
- ❖ Is racisme een factor in het conflict?
- ❖ Wat is de sociale en economische status van de betrokkenen?
- ❖ Is er sprake van een handicap bij één van de betrokkenen?
- ❖ Ligt seksuele geartheid aan de basis van het incident?
- ❖ Zijn er fysieke aspecten bij de betrokkenen die een factor spelen?

Deel 2 (geschatte tijd: ongeveer 20 minuten)

1. Selecteer twee of drie gevallen om dieper op in te gaan. Geef aan dat de besproken gevallen betrekking hebben op het geweld dat door studenten wordt gepleegd of ondergaan. De criteria voor de selectie van de te onderzoeken voorvallen zijn:

- ❖ Incidenten waarvan de meeste deelnemers op de hoogte zijn
- ❖ Incidenten die zo uiteenlopend mogelijk zijn, en kies dan:
 - incidenten waarin meerdere personen/actoren op school bij waren betrokken
 - een incident waarin meerdere leerlingen/leeftijdsgenoten bij waren betrokken
 - een incident waarbij meerder generaties betrokken waren

Nadat je enkele voorbeelden hebt geselecteerd, ga je verder met de volgende vragen.

2. Deze incidenten gebeurden op school. De meesten van jullie zijn op de hoogte, maar misschien nog niet iedereen. Kan je deze voorbeelden meer in detail beschrijven? *(De vragen worden aan de hele groep gesteld, één voorbeeld per keer).*

Welke rol speelde de school volgens jou in het aanpakken en beheren van het probleem en de dynamiek rond het incident?

Wat deed je zelf wanneer je geconfronteerd werd met deze situatie?

Welke middelen of steun had je ter beschikking om tussen te komen?

Wat heb je nodig om zelfzeker en sneller tussen te komen in zulke situaties?

Hier is het belangrijk om verschillende verhalen rond het incident in te gaan, en om na te gaan wat de perceptie van de leerlingen is over hoe de school met de situatie omging.

Deel 3: geschatte tijd (20 minuten)

3. Ben je op de hoogte van initiatieven op school (meetings, lessen, campagnes) om gendergelijkheid te promoten en geweld te voorkomen?

- ❖ Wat zijn deze initiatieven?
- ❖ Wat is je mening hierover? Kan je ons vertellen over de nuttige en minder nuttige aspecten in deze educatieve pakketten of initiatieven?
- ❖ Wat vinden de leerlingen ervan?
- ❖ Ben je bekend met interne of externe diensten die werken gevallen van geweld?
- ❖ Hoe is de school aan deze diensten verbonden?

Deel 4: geschatte tijd (20 minuten)

4. Welke rol kan de school volgens jou spelen in de bewustwording, het beheer en het oplossen van de dynamiek van geweld?

5. Welke steun heb je nodig om een meer beslissende rol te spelen in gevallen van geweld?

6. Als jij het voor het zeggen had op jouw school, wat zou je dan doen om de school een veiligere omgeving te maken en om geweld te voorkomen?

AFRONDEN

Wil je graag nog iets toevoegen aan het gesprek? Heb je ergens vragen over, of heb je suggesties voor ons?

Voor we afronden, herinner ik jullie nog even aan onze afspraken van het begin van het gesprek:

- ❖ de informatie uit dit gesprek wordt veilig bewaard en blijft anoniem, ook in het geval van publicatie;
- ❖ het lokaal waar dit gesprek plaatsvond is onze veilige omgeving met een duidelijke overeenkomst, waarin:
- ❖ iedereen heeft afgesproken om elkaars privacy te respecteren met betrekken tot wat er gedeeld werd tijdens de sessie
- ❖ elke deelnemer heeft afgesproken om de inhoud en verhalen van dit gesprek niet buiten de groep te delen.

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

We rekenen op ieders medewerking hiervoor.

Als laatste geef ik jullie nog graag informatie mee over de verschillende diensten hier in de buurt waar je terecht kan met vragen over geweld.

(Geef elke deelnemer een kopie).

Bibliografie

Albanesi, Cinzia, *Focus groups*, Carocci, Roma, 2004 (Italian)

Bosi Alessandro e Manghi Sergio (edited by), *The look of the victim, new challenges to civilizing relationships*, Franco Angeli, Milano, 2009 (Italian)

Bozzoli Alessandra, Merelli Maria, Ruggerini Maria Grazia (edited by), *The dark side of men, Male violence against women: cultural models of intervention*, Ediesse, Roma, 2013 (Italian)

Ciccione Stefano, *Being Male between power and freedom*, [Rosenberg & Sellier](#), Torino, 2009 (Italian)

Creazzo Giuditta e Bianchi Letizia (edited by), *Men who abuse women: what to do?*, Carocci, Roma, 2009 (Italian)

Frisina Annalisa, *Focus groups – A practical guide*, Il Mulino, Bologna, 2010 (Italian)

Giomi Elisa e Magaraggia Sveva, *Brutal relations, gender and violence in a media culture*, Il Mulino, Bologna, 2017 (Italian)

Franci Giovanna, *Secondary victimization: fields of research, theories and scenarios*, Rivista di Criminologia, Vittimologia e Sicurezza – Vol. V – N. 3 – Settembre-Dicembre 2011 (Italian)

Magaraggia Sveva, Cherubini Daniela (edited by), *Men against women? The roots of male violence*, Utet, Torino, 2013 (Italian)

Manual for training and educational activities for upper secondary schools, Campagna del Fiocco Bianco, Bologna, 2007; available online www.fioccobianco.it (Italian)

Istat Report 2014, Number of victims and forms of violence, available online (<https://www.istat.it/it/violenza-sulle-donne/il-fenomeno/violenza-dentro-e-fuori-la-famiglia/numero-delle-vittime-e-forme-di-violenza>) (Italian)

Stagi Luisa, *The focus group as an evaluation technique. Benefits, defects, potential*. in *Rassegna Italiana di Valutazione* • n. 20 • ottobre-dicembre 2000 (Italian)

Krueger Richard A., *Designing and Conducting Focus Group Interviews*, Thousand Oaks, CA: Sage, 2002

Zammuner Vanda Lucia, *Focus groups*, Il Mulino, Bologna, 2003 (Italian)